

5. Ганза І.В. Експортний потенціал вітчизняних підприємств АПК в дискурсі інтеграції до європейського ринку / І. В. Ганза // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 5. – С.116-121
6. Перспективи розвитку зовнішньоторговельних відносин України з Європейським Союзом в аграрній сфері / [Пугачов М.І., Духницький Б.В., Мельник О.А. та ін.] ; за ред. М.І. Пугачова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2016. - 40 с.
7. Пугачов М.І. Экспортная математика [Текст] / М.І. Пугачов // Агро Перспектива. – 2017. – № 5. – С. 22-25.
8. Стратегія розвитку: інституційний вимір [Текст] / [Гуткевич С.О., Завадських Г.М. та ін.] – Х. : Вид-во «Діса плюс», 2016. – 162 с.
9. Тарифні квоти ЄС на імпорт з України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.beratergruppe-ukraine.de/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/PB_06_2015_ukr.pdf.

Стаття надійшла до редакції 24.05.2017 р.

Фахове рецензування: 10.10.2017 р.

*

УДК 338.43:339.543

*К.М. ПУГАЧОВА, О.О. ШЕРЕМЕТ, кандидати економічних наук, доценти
Національний університет харчових технологій*

Перспективи формування зони вільної торгівлі між Україною та Туреччиною

Постановка проблеми. Характерною особливістю сучасного етапу розвитку країн і світового господарства в цілому є міжнародна економічна інтеграція. Її головна ознака – високий рівень інтернаціоналізації виробництва на основі налагодження глибоких стійких взаємозв'язків і поділу праці між національними економіками, формування зон вільної торгівлі, митних союзів та інших інтеграційних угруповань. Угоди про вільну торгівлю укладаються як між розвинутими країнами, так і країнами трансформаційної економіки, оскільки вони сприяють зростанню міжнародної торгівлі товарами та послугами, виробничої кооперації та підвищенню конкурентоспроможності продукції.

Активно інтегруючись у світовий економічний простір, Україна є учасником багатьох зон вільної торгівлі. Угоди про вільну торгівлю укладено з Європейським Союзом, Європейською асоціацією вільної торгівлі, Канадою, Чорногорією, Македонією, Грузією тощо. Переговори щодо інтеграції Україна розпочала з Туреччиною й Ізраїлем, на черзі В'єтнам, Марокко та інші країни [1].

Перспективним партнером України у політико-економічному плані щодо інтеграції

є Турецька Республіка. За результатами 2016 року Туреччина увійшла в перелік десяти країн, з якими Україна має найбільший товарооборот: посідає шосте місце за показниками експорту та третє за імпортом. Найбільшу частку у взаємній торгівлі займає агропродовольча продукція (товарні групи 01-24 УКТЗЕД). З огляду на це важливо дослідити умови формування зони вільної торгівлі між Україною і Туреччиною, проаналізувати позиції сторін та особливості захисту внутрішнього ринку, визначити напрями взаємовигідної співпраці. При цьому важливо забезпечити отримання економічних та соціальних вигід від інтеграції, зокрема в агропродовольчій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню міжнародної економічної інтеграції як важливої складової подальшого розвитку вітчизняної економіки та пошуку шляхів підвищення її ефективності присвячено роботи багатьох науковців. Так, проблеми аграрної інтеграції України та підвищення на її основі ефективності сільського господарства досліджуються у наукових працях В. Власова, Н. Кривенко, Ю. Лупенка, М. Пугачова, П. Саблука та ін. [2-5]. Вони переважно розглядають аграрну інтеграцію України як форму здійснення зовніш-

© К.М. Пугачова, О.О. Шеремет, 2017

ноекономічної політики в аграрній сфері на основі раціонального використання експортного агропродовольчого потенціалу.

На засадах наукового доробку дослідників постає потреба системного опрацювання проблеми забезпечення інтересів вітчизняних товаровиробників при формуванні зон вільної торгівлі в умовах досить різних, навіть асиметричних, підходів країн до підтримки свого сільського господарства та тарифного захисту внутрішнього ринку.

Мета статті – дослідити умови формування зони вільної торгівлі між Україною та Туреччиною й обґрунтувати напрями взаємовигідної співпраці, які забезпечать отримання економічних вигід українськими товаровиробниками.

Виклад основних результатів дослідження. Сучасний розвиток країн характеризується прискоренням міжнародних інтеграційних процесів, у т.ч. в агропродовольчій сфері – аграрна інтеграція. Найважливішим чинником аграрної інтеграції України є глобалізація з основними характерними ознаками – розширенням торгівлі та її лібералізацією; інтернаціоналізацією обороту капіталу й усунення перешкод для його руху, розгортанням діяльності транснаціональних корпорацій та їх зростаючою експансією, переважаючою орієнтацією попиту на світовий продовольчий ринок тощо [6, с. 257-258].

Інтеграція охоплює систему зовнішньоекономічних інтересів, цілей, ідей, цінностей, концепцій, стратегій, тактики, програм, доктрин, курсів, практичних дій, спрямованих у системі міжнародних відносин на досягнення агропродовольчим сектором України певних переваг на світових ринках і водночас на захист внутрішнього ринку країни, та має компонентну, територіальну та організаційно-управлінську структури.

Першим етапом інтеграції є формування зони вільної торгівлі, яка за змістом розглядається як система преференційної лібералізації зовнішньої торгівлі в межах угоди між країнами, в основі якої лежить усунення імпорتنих тарифів стосовно сторін цієї угоди. Функціонування зон вільної торгівлі може відбуватися у різних комбінаціях їхнього формату, при виключенні окремих товарів з

режиму вільної торгівлі зважаючи на національні інтереси.

У торгівлі агропродовольчими товарами з Туреччиною Україна традиційно має позитивне сальдо. Зокрема, за підсумками 2016 року експорт вітчизняної агропродовольчої продукції до цієї країни становив 608 млн дол. США, а імпорт – 324 млн дол. США. Така тенденція спостерігається і в поточному році. За I півріччя 2017 року Україна до Туреччини експортувала агропродовольчої продукції на суму 485 млн дол. США, а імпортувала – на 143 млн дол. США [7].

Основними продуктами українського агропродовольчого експорту до Туреччини є зернові, олійні культури (зокрема соя), соняшникова олія та відходи харчової промисловості. Сумарно товарні групи займають понад 90% у структурі поставок аграрної продукції. За 6 місяців 2017 року до Туреччини було експортовано зернових культур на 82 млн дол. США, олійних – на 171, жирів та олій – на 99 млн дол. США, залишків та відходів – на 95 млн дол. США. Це свідчить про те, що український експорт до цієї країни є переважно сировинним. Щодо продукції з доданою вартістю, то крім олії та відходів харчової промисловості, у нинішньому році Туреччина закупила в України цукру 29 тис. т на 14 млн дол. США, хлібобулочних виробів – відповідно 848 т на понад 1 млн дол. США, алкогольних та безалкогольних напоїв – більш ніж на 1 млн дол. США, насіння овочевих рослин – 616 т на 593 тис. дол. США. Експортується й інша продукція, зокрема оброблене зерно, пшеничне борошно, різні харчові продукти, але у менших обсягах.

Найбільші обсяги імпорту в Україну з Туреччини серед агропродовольчої продукції припадають на фрукти (в основному, цитрусові), овочі (помідори, огірки, перець), насіння олійних культур (насіння соняшнику для сіви), які сумарно забезпечують понад 80% у структурі вартості імпорту. У I-му півріччі 2017 року імпортовано з Туреччини насіння олійних на 68 млн дол. США, фруктів – на 31, овочів – на 22 млн дол. США. Серед продукції з доданою вартістю найбільшим попитом в Україні користують-

ся і ввозяться кондитерські вироби з цукру (1,8 тис. т на 2,8 млн дол. США), готові продукти з зерна (на 2,7 млн дол. США), продукти переробки плодів та овочів (на 4,2 млн дол. США) [7]. Враховуючи існуючу структуру імпорту України та провідні позиції аграрного експорту Туреччини, вітчизняний бізнес найбільше цікавить закупівля переробленої плодоовочевої продукції та готових виробів з зерна. Для вітчизняної аграрної галузі становить інтерес досвід Туреччини з виробництва соняшнику для сівби, адже по цій товарній позиції українські сільгосптоваровиробники відчувають певну імпортозалежність.

Наразі потенціал співробітництва між двома країнами у сфері наукоємної агропродовольчої продукції з доданою вартістю реалізований досить слабко. Однією з основних перешкод цьому можна назвати орієнтацію як українського, так і турецького аграрного сектору на експорт сировинної продукції. При цьому експорт продукції харчової та переробної промисловості розвивається, однак не надто швидко й лише по окремих позиціях. Розширення зовнішньоторговельних операцій між Україною та Туреччиною доцільне по всіх групах продуктів харчової та переробної промисловості. Цьому має посприяти підписання Угоди про вільну торгівлю між двома країнами, консультації щодо якої ведуться вже тривалий час. Очікується, що її буде підписано протягом 2017-2018 років.

Останній – сьомий раунд переговорів щодо укладення Угоди про вільну торгівлю між Урядами України та Турецької Республіки (Угода) відбувся у квітні 2017 року в м. Києві. Головною метою переговорів стало забезпечення в межах майбутньої Угоди збалансованих, взаємоприйнятних для обох сторін і прозорих умов доступу до агропродовольчих ринків. Проте умови захисту ринків країн асиметричні. Туреччина має значно вищий рівень тарифного захисту свого ринку та середній тарифний захист режиму

найбільшого сприяння по агропродовольчій продукції (42,7% у 2015 р.), при якому застосовуються адвалерні та комбіновані ставки мита [1].

Найбільш захищені агропродовольчі товари у Туреччині – м'ясо і субпродукти (225%), сухе молоко та масло тваринне (180%), кисломолочна продукція (170%), сир (140%), інший цукор – лактоза, глюкоза і фруктоза, мальтоза, сиропи, штучний мед (135%), готові та консервовані продукти з м'яса (121,5%), зернові не для сівби (130%), вино (70%) [8]. Як наслідок, надто чутливими турецькими товарами вважаються м'ясо і молочна продукція, зернові та цукор, тому пропонується зберегти право застосовувати діючі митні тарифні ставки та правила щодо імпорту агропродовольчої продукції.

Це неприйнятно для українських експортерів, адже по окремих агропродовольчих товарах Туреччина застосовує додатковий специфічний тариф (аграрний компонент), який розраховується на основі вмісту в продукті молочного жиру, білків молока, крохмалю, глюкози і сахарози тощо й сплачується в євро на одиницю нетто ваги (100 кг). Аграрний компонент застосовується до імпорту кондитерських виробів, морозива, продуктів дитячого харчування, молочних паст, сумішей і тіста для виробництва хлібобулочних виробів, печива, сухарів тощо, що унеможлиблює експорт з України товарів із високою доданою вартістю. Тому аграрна інтеграція України і Туреччини має відбуватися на засадах взаємної лібералізації зовнішньоекономічних відносин, встановлення квот, розширення торгівлі та взаємовигідного доступу до агропродовольчих ринків країн.

За розрахунками ННЦ «Інститут аграрної економіки», ринок Туреччини буде досить перспективним для вина виноградного та ігристого, морозива, виробів із макаронного тіста, плодів і горіхів, баранини та козлятини тощо (табл.).

Прогноз експорту окремих вітчизняних агропродовольчих товарів до Туреччини в умовах зони вільної торгівлі

Найменування продукції	Прогноз обсягів експорту, тис. т
Морозиво та інші види харчового льоду, що містять або не містять какао	0,9
Вироби з макаронного тіста (спагеті, макарони, локшина, ріжки, галушки, равіоли тощо)	0,4
Плоди та горіхи	0,2
Пшениця тверда та м'яка (для сівки)	10,0
Баранина та козлятина	0,2
Вина виноградні, тис. дал	320
Вина ігристі, тис. дал	250
Коньяки, бренді тощо, тис. дал	100

Джерело: Сформовано за даними галузевих асоціацій.

Збільшення обсягів експорту вітчизняної агропродовольчої продукції до Туреччини можливе за умови узгодження в межах договору про зону вільної торгівлі положень щодо скасування дії не тільки митних (імпортних) тарифів, але й додаткових специфічних тарифів (аграрного компоненту). Це має бути темою переговорів щодо зони вільної торгівлі.

Висновки. Позиція України у перемовинах з Туреччиною щодо зони вільної торгівлі має бути скерована на створення нових можливостей для вітчизняного аграрного

бізнесу в межах безмитної торгівлі при відповідному відстоюванні національних інтересів. Принципи її формування повинні ґрунтуватися на необхідності збільшення експорту агропродовольчої продукції. Зокрема це стосується м'яса птиці та яловичини, м'ясних консервів, молока і молочної продукції, яєць і меду, зернових, борошна і круп, олії та маргаринової продукції, цукру і кондитерських виробів, соків, морозива, вина, залишків і відходів харчової промисловості.

Список використани джерел

1. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
2. *Власов В.І.* Глобалізація і глобалістика: історія, теорія, практика, персоналії : монографія / В. І. Власов. - К. : ННЦ "Ін-т аграр. економіки", 2012. - 790 с.
3. *Кривенко Н.В.* Міжнародна економічна інтеграція [Текст] / Н. В. Кривенко // Науковий вісник Миколаївського нац. ун-ту ім. В.О. Сухомлинського. Серія : Економічні науки. – 2016. - № 1 (6). – С. 92-95.
4. *Пугачов М.І.* Перспективи експорту агропродовольчої продукції України: 20 основних країн-імпортерів кукурудзи / М. І. Пугачов, Б. В. Духницький. – К.: ННЦ ІАЕ, 2017. – 26 с.
5. *Саблук П.Т.* Глобалізація і продовольство / П.Т. Саблук, О. Г. Білорус, В. І. Власов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.
6. Формування глобального і регіонального ринків сільськогосподарської сировини та продовольства : монографія / Ю.О. Лупенко, М.І. Пугачов та ін. ; за ред. Ю.О. Лупенка, М.І. Пугачова. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 392 с.
7. *Пугачов Н.И.* Экспортная математика / Н.И. Пугачов // Агро Перспектива. 2017. – № 5. – С. 22-25.
8. The Eurasian Wheat Belt and Food Security. Global and Regional Aspects / S. Gomez y Paloma et al. – Springer International Publishing Switzerland, 2017. – 318 p.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2017 р.

Фахове рецензування: 13.10.2017 р.

* * *